

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1890. Andra Kammaren N:o 47.

Fredagen den 16 maj

kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 9 dennes.

§ 2

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare, majoren m. m. hr *P. A. H. Stjernspetz* för närvarande lider af en hjertsjukdom, i följd hvaraf han är förbjuden deltaga i Riksdagens sammanträden intygar

Stockholm den 15 maj 1890.

Vilh. Lundberg,

leg. läkare.

§ 3.

Efter föredragning af sammansatta stats-, banko- och lagutskottets memorial n:o 7, angående anvisande af ersättning till utskottets kansli, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 4.

Föredrogs och bifölls sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 8, angående anvisande af ersättning till utskottets kansli.

§ 5.

Likaledes bifölls Riksdagens särskilda utskotts n:o 2 härefter föredragna utlåtande n:o 2 (i samlingen n:o 5), angående aflöning åt utskottets tjänstemän och vaktbetjente.

Andra Kammarens Prot. 1890. N:o 47.

§ 6.

Angående
ifrågasatt ge-
mensam om-
röstning rö-
rande löne-
reglering för
lärarne vid
de allmänna
läroverken.

Härefter förekom till behandling särskilda utskottets för behandling af förslag angående ändrade bestämmelser med afseende på de allmänna läroverken och pedagogierna memorial n:o 4, i anledning af dels återremisser, dels kamrarnes skiljaktiga beslut rörande de af utskottet i dess memorial n:o 3 framställda förslag till sammanjemkning af kamrarnes olika beslut rörande vissa punkter af utskottets utlåtande n:o 1.

I punkten 1 af detta memorial yttrade utskottet:

»I punkten 4:o af sitt memorial n:o 3 hade utskottet framställt förslag till sammanjemkning af kamrarnes skiljaktiga beslut med anledning af hvad utskottet i punkten 5:o af sitt utlåtande n:o 1 hemställt rörande lönereglering för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken. Enligt utskottet tillhandakomma protokollsutdrag, hafva kamrarne med afseende på detta sammanjemkningsförslag stannat i olika beslut, i det Första Kammaren bifallit detsamma, men Andra Kammaren, med afslag å utskottets hemställan, vidblifvit sitt förra beslut, i följd hvaraf sammanjemkningsförslaget förfallit, hvarför, och då frågan om löneregleringen i sakens närvarande skick icke lärer böra blifva föremål för gemensam omröstning, densamma enligt utskottets åsigt förfallit, hvilket utskottet härmed får för Riksdagen anmäla.»

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Hedin: Jag skall anhålla, att kammaren måtte återremittera denna punkt till särskilda utskottet med förståndigande för utskottet att framlägga förslag till proposition för gemensam votering.

För så vidt kammaren icke rent af vill gifva sig sjelf en skamlig dementi, är kammaren tvungen härtill för att visa, att kammaren vidhåller sin förut uttalade åsigt. Då kamrarne stannade i olika beslut rörande 5:te punkten af första särskilda utskottets utlåtande n:o 1, försökte utskottet en sammanjemkning, och detta var fullkomligt grundlagsenligt, ty grundlagen stadgar, att sammanjemkning skall ske beträffande alla slags frågor, deri ständigt eller särskildt utskott sig yttrat, och således äfven i frågor om statsutgifter, så vidt sammanjemkning är möjlig. Då några utskottsledamöter reserverade sig mot utskottets sammanjemkningsförslag, måste denna reservation betyda, antingen att reservanterna icke gillade sammanjemkningsförslaget, och det undrar jag sannerligen icke på, eller också att de ansågo hvarje sammanjemkning i detta fall omöjlig, och att man sålunda icke borde derpå spilla nå-

gon tid, eller slutligen betydde den begge delarne. Deremot hafva reservanterna icke kunnat reservera sig mot hvarje slags försök till sammanjemkning, äfven om de hållit före att det icke i realiteten skulle leda till något resultat, ty försök till sammanjemkning är, såsom sagdt, i grundlagen påbjudet. Då nu sammanjemkningsförslaget icke godkänts af kamrarne, återstår att i enlighet med 65 § riksdagsordningen skrida till gemensam votering, enär frågan gäller en statsutgift och emedan Kongl. Maj:t har ostridiga anspråk på att få svar på den gjorda framställningen, ja eller nej, vare sig detta svar tillkommer genom begge kamrarnes sammanstående beslut eller, på sätt riksdagsordningen föreskrifver, då kamrarne stannat i olika beslut, genom gemensam votering.

Angående ifrågasatt gemensam omröstning rörande löne-reglering för lärarne vid de allmänna läroverken.

(Forts.)

Mitt yrkande är sålunda, att kammaren beslutar förståndiga särskilda utskottet att inkomma med förslag till proposition för gemensam votering.

Herr *Ryding* instämde häruti.

Herr *Jonsson* i Hof: Såsom herrarne funnit af utskottets nästföregående betänkande, hade jag och några andra af särskilda utskottets ledamöter reserverat oss mot det då framställda sammanjemkningsförslaget samt i stället påyrkat gemensam votering. Att vi nu vid detta betänkande icke fogat någon reservation, beror derpå att, då vi förra gången inom utskottet voterade om, huruvida icke utskottet borde hemställa om gemensam votering, kommo vi i minoriteten, och det fans ingen anledning antaga att utgången nu skulle blifva en annan än då. Derför ansågo vi icke skäligen att nu åter igen reservera oss, då vi ju hade vår mening förvarad i den reservation, som vi anmält mot utskottets förut afgifna förslag till sammanjemkning.

Jag tror för öfrigt icke, att en återremiss med förståndigande för utskottet att afgifva förslag till voteringsproposition kommer att leda till något praktiskt resultat, ty så vidt jag förstår kan man antaga för gifvet, att ett sådant förslag icke skall vinna bifall af Första Kammaren. Hela resultatet af återremissen skulle sålunda blifva, att denna kammare visat sig vilja för sin del bestämdt häfda den grundsatsen, att dylika frågor böra lösas genom gemensam votering, om så behöfs. I detta afseende må nu denna kammare göra huru den behagar; jag skall för min del icke motsätta mig en återremiss, då jag i sak har samma åsigt som den förste talaren. Men då i föreliggande betänkande icke blifvit sagdt, att gemensam votering icke får ega rum om denna sak, har kammaren icke genom betänkandets läggande till handlingarna på något sätt bundit sig i likartade frågor som denna. Jag fruktar dessutom, att en återremiss skulle kunna föranleda till att Riksdagen icke hinner afslutas ens till pingst, utan vi finge stanna

Angående
ifrågasatt ge-
mensam om-
röstning rö-
rande löne-
reglering för
lärarne vid
de allmänna
läroverken.
(Forts.)

qvar här till efter helgen, men ändå icke vunne något praktiskt resultat af ett sådant beslut.

På grund häraf anser jag önskligt, att kammaren måtte lägga förevarande anmälan till handlingarna.

Herr Bergman: Såsom herr Jonsson i Hof nyss nämnt, var det äfven inom utskottet på tal att lösa denna fråga genom gemensam votering, och jag skall nu be att med några ord få angifva de skäl, som föranledde mig att icke vara med om att på detta sätt lösa densamma. Kongl. Maj:t har framlagt en proposition i en lönerегleringsfråga, och beträffande de nya aflöningsbeloppen hafva Första och Andra Kammaren fattat fullkomligt enahanda beslut. Begge kamrarne hafva nemligen enhälligt och utan någon olikhet antagit de af Kongl. Maj:t föreslagna lönebeloppen för elementarlärarne. Andra Kammaren har dock dertill lagt ett par särskilda vilkor, såsom latinskrifningens upphörande och latinläsningens inträdande först i 6:te klassen i stället för i 4:de. Vore det nu fråga om att genomföra lönerегleringen å ena sidan utan några vilkor och å den andra med vissa vilkor, som hade med lönerегleringen direkt att göra, såsom t. ex. att läraren skulle hafva så och så lång tjenstgöringstid, eller om kamrarne fattat olika beslut om huru stor del af aflönningen skulle utgöras af tjenstgöringspenningar och huru stor del skulle utgöras af lön, då skulle äfven jag anse, att gemensam votering borde ega rum i följd af de begge kamrarnes olika beslut. Om vidare exempelvis Första Kammaren bifallit lönerегleringen utan det af Kongl. Maj:t framställda vilkoret om 39 à 40 veckors tjenstgöring per år, men Andra Kammaren antagit detta vilkor, då synes mig också, att frågan vore i det läge, att gemensam votering borde ske. Ty lärarnes aflönning är naturligtvis icke uteslutande beroende af sjelfva lönebeloppen, utan äfven af vilkoren för dess åtnjutande; så blir ju, relativt taget, ett bestämdt lönebelopp mindre med 40 veckors tjenstgöring än med 36 veckors. Men det vilkor, som Andra Kammaren fäst vid denna lönerегlering, anser jag stå helt och hållet utom lönefrågan, ty lärarnes tjenstgöringsskyldighet har derigenom icke på något sätt förändrats, vare sig till arten eller kvantiteten af deras arbete. Icke heller har Andra Kammarens beslut på något sätt förändrat lönebeloppen, utan derom hafva begge kamrarne, såsom sagdt, fattat absolut samma beslut. Derom kan man sålunda icke votera gemensamt. Huruvida latinets skall börja i fjerde eller sjette klassen, dermed kan lärarnes tjenstgöringsskyldighet, vare sig till arten eller kvantiteten, icke hafva något att skaffa. Voteringen skulle alltså i sjelfva verket komma att gälla, huruvida latinläsningen skall börja i fjerde eller sjette klassen, och detta kan icke enligt mitt förmenande afgöras genom gemensam votering. Jag har visserligen hört personer, som i detta fall varit för gemensam votering, säga, att man på

dylikt sätt reglerat lönerna för flera andra embetsverk. Men då hafva kamrarne fattat olika beslut antingen angående proportionen mellan lön- och tjänstgöringspenningar eller också angående det antal arbetsveckor, som skulle presteras för den anslagna lönen, och detta är en annan sak. Latinets inträde i ena eller andra klassen har deremot enligt min uppfattning icke det ringaste att göra med lärarnes aflöning. Lärarne kunna icke göra något deråt, och arten af deras arbete blir icke annorlunda än den förut varit. Jag har härmed icke velat säga, att jag är någon grundlagstolkare eller särskildt kompetent att yttra mig i sådana frågor, utan helt enkelt velat uttrycka huru saken tett sig för mig. Det skulle blifva en gemensam votering om, huru vida detta ämne, latinets, skulle börja två år senare eller tidigare, och äfven om kamrarne ensamme hade rätt att afgöra denna fråga, så anser jag dock att den icke är af den art, att den får genom gemensam votering afgöras, och därför har jag inom utskottet röstat mot förslaget om gemensam votering.

Angående ifrågasatt gemensam omröstning rörande löne-reglering för lärarne vid de allmänna läroverken.

(Forts.)

Herr Ryding: Då jag redan instämt i herr Hedins yttrande, har jag på samma gång angifvit min egen ståndpunkt. Enligt min tanke har Kongl. Maj:t, då han för Riksdagen framlägger en löne-regleringsfråga, ovillkorlig rätt att fordra ett svar från Riksdagen, grundadt på antingen båda kamrarnes sammanstående beslut eller gemensam votering.

Det var med anledning af herr Bergmans yttrande, som jag begärde ordet i afsigt att fästa kammarens allvarliga uppmärksamhet på, hvilket farligt prejudikat vi lemna, om vi helt enkelt lägga betänkan det till handlingarna. Det skall då hädanefter för en kammare, som fruktar för att i en anslagsfråga komma vid en gemensam votering i minoriteten, blifva lätt att döda möjligheten af en dylik votering blott genom att vid sitt beslut fästa ett mer eller mindre märkvärdigt villkor. Ett så farligt prejudikat vill jag för min del icke vara med om att åstadkomma, och därför instämmer jag fortfarande i herr Hedins yrkande.

Häruti instämde herrar *Thestrup, Johnsson* i Thorsberg, *Kardell* och *Vahlén*.

Herr Månsson yttrade: De skäl, som herr Bergman anförde, tror jag bestämdt icke hålla streck. Ty då den omständigheten, att terminerna förlängdes, satt såsom villkor för en löne-reglering, icke kunde utgöra hinder för en gemensam votering, kan jag icke se hvarför villkoret om latinets framflyttande till sjetten klassen skulle hafva sådan verkan. Ty det är i begge fallen fråga om en statsutgift, men den omständigheten att lärarne skola undervisa 39 veckor i stället för 36 inverkar deremot icke, för så vidt jag förstår, på budgeten. Lönerna bli ju i alla fall

Angående
ifrågasatt ge-
mensam om-
röstning rö-
rande löne-
reglering för
lärarne vid
de allmänna
läroverken.

(Forts.)

desamma, och sålunda har denna omständighet ingen inverkan på budgeten. Då tror jag snarare att latinets framflyttning kan hafva en sådan inverkan. Således, herr Bergmans skäl duger icke.

Jag är äfven af den tanke, att frågan egentligen bör lösas genom gemensam votering, men om herrarne observera det skäl utskottet för sitt förslag åberopat, nemligen det skick, hvori frågan befinner sig, skola herrarne finna, att en gemensam votering icke skulle kunna medföra något gagn. Ty för lönerogleringen har fogats vilkor, af Första Kammaren införande af terminsafgifter i alla klasser från den första till den högsta med befrielse från 20 till 30 procent för mindre bemedlade och obemedlade. Första kammaren har uppställt detta såsom ett bestämdt vilkor för lönerogleringen. Andra Kammaren har äfven beslutit införande af terminsafgifter, men på olika sätt mot Första Kammaren. Antag nu att gemensam votering sker, och t. ex. denna kammare förlorar. Då säger denna kammare, när fråga blir om terminsafgifterna: vi gå icke in på Första Kammarens beslut, utan fasthålla vid vårt föregående beslut. Vi stå der då utan något resultat, och trots gemensam votering hafva båda kamrarna stannat i olika beslut. Det är denna omständighet, som jag tror utskottet velat påpeka, då det talat om det skick, hvori frågan befinner sig. Genom att bifalla utskottets hemställan har man icke bundit sig vid någon af de principer, hvarom här varit fråga, eller haft något uttalande i den ena eller den andra riktningen, hvaraf man kunde hafva något att befara för framtiden.

Då jag har denna uppfattning och då jag anser att, om frågan nu afgjordes, dess utgång gjordes beroende af slumpen, enär en stor del af Första Kammarens ledamöter redan rest, och det icke är lämpligt att en så vigtig sak afgöres i riksdagens sista timme, kan jag icke vara med om en gemensam votering, utan anhåller om bifall till det förslag utskottet här afgifvit.

I detta yttrande instämde herrar *Smedberg, Bruse, Andersson* i Hasselbol, *Olson* i Stensdalen, *Erickson* i Bjersby, *Wieslander, Petersson* i Dänningelanda och *Andersson* i Löfhult.

Härefter anförde:

Herr Rydin: Om den nu föreliggande frågan skall blifva föremål för gemensam votering eller icke, det beror helt och hållet på huruvida man kan i grundlagen upptäcka en bestämd paragraf, som i dylik sak ålägger gemensam votering. Regeringsformens 69 § stadgar att gemensam votering skall ske i frågor, som tillhöra statsregleringen. Denna fråga hör icke till nästa års statsreglering, ty det vilkor, som dervid fogats, är af sådan beskaffenhet, att saken icke kan genomföras nästa år.

Vidare hör icke frågan under riksdagsordningens § 65, som ålägger gemensam votering om statsutgifter. I statsutgift ingå två moment, dels sjelfva beloppet — och derom råder här ingen skiljaktighet — dels och sjelfva ändamålet med utgiften. Ändamålet är här att reglera lärarnes löner. Det dervid fogade vilkoret står icke i samband med ändamålet och utgör således icke något vid utgiften fästadt grundlagsenligt vilkor. De lagliga vilkor, som kunna fästas vid frågor, hvilka skola genom gemensam votering afgöras, afse antingen en inskränkning eller en ökning af utgiften eller också ett närmare bestämmande af ändamålet med utgiften. I förevarande fall finnes ingenting, som innehåller någon närmare bestämning i afseende på ändamålet, löneregleringen, utan här afses en helt annan fråga, som icke kan blifva föremål för gemensam votering, såsom herr Bergman nyss visat. Dessutom är mot gemensam votering att anmärka en annan sak, som blifvit framhållen af två föregående talare, och det mycket riktigt, nemligen att Kongl. Maj:t har rättighet att få ett bestämdt svar, ja eller nej, på sin fråga. Men jag frågar: är detta Andra Kammarens beslut ett ja eller ett nej? Man kan visserligen å ena sidan säga, att det är ett ja med ett vilkor, men ett vilkor, som helt och hållet lemnar i ovisshet hvad som skall gälla såsom beslut, och ett vilkor, som gör beslutets genomförande beroende af för saken helt och hållet likgiltiga yttre förhållanden. Man skulle lika väl som detta vilkor kunnat foga ett sådant, som t. ex. att, om denna läktare utrymmes, löneregleringen skall bifallas.

Angående ifrågasatt gemensam omröstning rörande lönereglering för lärarne vid de allmänna läroverken.

(Forts.)

Men å andra sidan kan man också redigera det på det sättet — och det hade varit det rätta med anledning af den diskussion, som här förts — att det blir ett nej, såvida icke latinet framflyttas. Det beslut, som Andra Kammaren fattat, är således ett ja med ett främmande vilkor, som lika väl kan vara detsamma som ett nej; och om man tolkar beslutet riktigt, är det icke ett ja, utan ett nej, med uppskof tills vidare af genomförandet. Om det vore ett ja, vore det också ett ja med uppskof af genomförandet af beslutet, och i hvad afseende kan Kongl. maj:t vara betjent af ett beslut, som han icke kan genomföra? Dervid är nemligen bundet ett vilkor af den beskaffenhet, att det icke kan komma till utförande under nästa statsregleringsperiod.

För öfrigt kan jag icke annat än instämma i herr lfvar Månssons anmärkning, att frågans läge är sådant, att den omfattar flera andra frågor som redan äro förfallna, så att detta beslut icke kan stå ensamt, hvilket också utgör ett skäl för att gemensam votering icke bör ega rum.

Herr Hedin: Det skäl, som hufvudsakligen och sist anfördes af talaren på skånebanken för den meningen, att vi icke vidare böra befatta oss med frågan, nemligen att vi nu befinna oss i riksdagens sista timmar, synes innefatta en ny grund för

Angående ifrågasatt gemensam omröstning rörande löne-reglering för lärarne vid de allmänna läroverken. grundlagstolkning, hvilken jag förmodar, att man näppeligen skall godkänna såsom riktig och tillfredsställande.

När sedermera den ärade representanten från Upsala förklarade, att vi icke här hade att göra med någon statsregleringsfråga, därför att det förslag, som Andra Kammaren håller på, icke skulle kunna genomföras under nästa år — hvilket ju ingen begärt — skulle detta möjligen kunna hafva något intresse, om den ärade talaren visat, att Kongl. Maj:t gifvit honom fullmakt att tala å Kongl. Maj:ts vägnar och i hans namn förklara, att Kongl. Maj:t icke kan vidtaga den reform, som Andra Kammaren fäst såsom vilkor för lönerregleringen. Men äfven i sådant fall lär det förblifva oomtvistligt, att det är en statsregleringsfråga, som vi här hafva att besluta om.

(Forts.)

Talet om skilnaden mellan »främmande» och icke främmande vilkor vid beviljande af anslag är alldeles frivolt. Ett vilkor, som den ärade talaren icke torde anse främmande, nemligen att läsetiden skulle utsträckas t. ex. till 50 veckor om året, kan förefalla Kongl. Maj:t lika oantagligt som vilkoret, att latinska temat skulle borttagas och latinet framflyttas till sjette klassen. Det är en ren godtycklighet att vilja afgöra ett formelt spörsmål efter den alldeles subjektiva och i oändlighet vexlande uppfattningen af hvad som må anses för ett främmande eller icke främmande vilkor.

Sådant beror helt och hållet på det subjektiva omdömet, och derom kan finnas fullt ut lika många meningar, som det inom kammaren finnes hufvuden och sinnen.

Jag ber få hemställa till de med mig i öfrigt någorlunda liktänkande i dessa frågor, huruvida, med åberopande att vi befinna oss i riksdagens sista timmar, det kan vara skäl att vi genom vårt förfaringssätt gifva stöd åt den propaganda, som sedan några veckor flitigt bedrifvits, och hvilken afser att, med förbi-seende af all skuld som hvilat på det särskilda utskottets majoritet och majoriteten i Första Kammaren, få den opinionen spridd, att det är Andra Kammaren, som till hvarje pris velat hindra en förbättring i lärarnes lönevilkor.

Herr Rydin: När jag yttrade mig om denna frågas läge, afsåg jag just den komplicerade beskaffenheten af densamma och det samband den eger med andra frågor, som redan blifvit afgjorda.

Vidare vill jag med afseende å det vilkor, som af Andra Kammaren uppstälts, å nyo fästa uppmärksamheten derpå, att, om detsamma antages, beslutet icke innefattar något bestämdt ja eller nej, så att Kongl. Maj:t blir lika slug som Riksdagen sjelf är det i frågan om lönerregleringen är beviljad eller icke. Hvad som är ett faktum är — hvilket äfven framgick af den utveckling ecklesiastikministern lemnade rörande denna fråga — att ett så-

dant beslut, äfven om man ville, icke kan genomföras under nästa statsregleringsperiod, till följd af de åtgärder, som dessförinnan måste vidtagas i två årsklasser af elementarläroverken. Den föreslagna voteringspropositionen kan således icke accepteras.

Angående ifrågasatt gemensam omröstning rörande löne-reglering för lärarne vid de allmänna läroverken.

Herr Månsson: Jag ber blott att med anledning af herr Hedins senaste yttrande få säga några ord.

Jag sade visserligen, att jag ansåg olämpligt att företaga en gemensam votering rörande denna fråga nu i riksdagens sista timmar, då så många af Första Kammarens ledamöter redan begifvit sig hem, men jag yttrade detta blott i förbigående. Mitt egentliga skäl mot anställandet af en gemensam votering rörande denna fråga var svårigheten att genom en sådan få fram ett klart och tydligt Riksdagens beslut, då Första Kammaren fattat sitt beslut rörande löne-regleringen under vilkor att terminsavgifterna utgå till statsverket. Huru skall saken ställa sig, om dessa terminsavgifter icke komma att tillfalla statsverket, det vill säga om den ena kammaren säger nej till detta vilkor? Vi stå i alla fall inför ett svårlöst problem. Jag vidhåller därför hvad jag nyss yttrade, eller att denna fråga, i det skick hvori den nu befinner sig, icke kan lösas genom en gemensam votering.

(Forts.)

Herr Sven Nilsson: Jag beklagar mycket, att denna fråga kommit i det läge, hvori den nu befinner sig. Det hade varit så synnerligen lätt för utskottet att, i stället för att framlägga ett sammanjemkningsförslag, som — det hade utskottet bort kunna förutse — icke hade någon utsigt att vinna Andra Kammarens bifall, genast framlägga förslag till voteringsproposition. Ty jag kan icke finna något hinder i grundlagen att företaga gemensam votering om denna fråga, utan tvärt om. Att denna fråga rör statsregleringen för nästa statsregleringsperiod, är väl alldeles uppenbart. Om Kongl. Maj:t nemligen får löne-regleringen genomförd, så komma otvifvelaktigt de medel, som Riksdagen för detta ändamål ställer till Kongl. Maj:ts disposition, att användas. Det var också under denna förutsättning jag gjorde mitt förra yrkande i fråga om sammanjemkning af kamrarnes olika beslut rörande terminsavgifterna. Detta förslag vann emellertid icke kammarens bifall, och, enligt mitt förmenande, har frågan i sin helhet derigenom blifvit ännu mera svårlöst än förut. Om nu i alla fall begge kamrarne återremittera den nu föredragna punkten till utskottet, med anmodan att utskottet inkommer med förslag till voteringsproposition, så kan jag icke föreställa mig, att härigenom uppstår något hinder för en ny sammanjemkning rörande frågan om terminsavgifterna, eller ock att den gemensamma voteringen skulle kunna omfatta de olika besluten så väl i fråga om terminsavgifterna som om latinets framflyttning. Den omständigheten, att Första Kammarens ledamöter nu vid slutet af riksdagen

Angående
ifrågasatt ge-
mensam om-
röstning rö-
rande löne-
reglering för
lärarne vid
de allmänna
läroverken.

(Forts.)

äro så fåtaliga, är icke heller något hinder för en gemensam votering. Det finnes således efter mitt förmenande intet skäl, som talar mot anställandet af gemensam votering öfver den föreliggande frågan, utan Riksdagen är alldeles oförhindrad att, om Riksdagen så finner lämpligt, besluta att en sådan skall ega rum.

Herr Danielson: Jag hade verkligen icke trott, att man på allvar skulle ifrågasätta en återremiss af denna punkt, ty jag hade föreställt mig, att hvad utskottet här föreslagit under närvarande förhållanden varit det enda möjliga. Denna fråga är ju nu så sondertrasad, att man med visshet kan vänta, att Kongl. Maj:t snart nog skall komma in till Riksdagen med ett nytt förslag, hvarvid Riksdagen blir i tillfälle att i ett sammanhang återtaga frågan under ompröfning. Men att nu återremittera denna punkt för att få fram ett förslag till voteringsproposition eller till en ny sammanjemkning, tyckes mig verkligen vara något sent. Äfven om man måste beklaga att frågan för denna gång fallit, är det icke möjligt att vidare laborera med den.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag i denna punkt, under förhoppning att Riksdagen snart blir i tillfälle att i ett sammanhang taga hela denna viktiga fråga under förnyad ompröfning.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats *dels* punktens läggande till handlingarna och *dels*, af herr Hedin, punktens återförvisande till utskottet, i syfte att utskottet måtte framlägga förslag till voteringsproposition för gemensam omröstning. Herr talmannen gaf propositioner i enlighet med dessa yrkanden och fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att 1:sta punkten af första särskilda utskottets utlåtande n:o 4 skall läggas till handlingarna, röstar,

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren återförvisat denna punkt till utskottet, i syfte att utskottet måtte framlägga förslag till voteringsproposition för gemensam votering.

Omröstningen visade 144 ja mot 40 nej; i följd hvaraf kammaren beslutat lägga punkten till handlingarna.

Efter föredragning dernäst af *punkten 2*, deri utskottet anmälde, att frågan om införande af till statsverket ingående terminsafgifter enligt utskottets åsigt förfallit i följd af kamrarnes olika beslut, anförde:

Herr Hedin: Jag ber blott att få säga ett par ord till ledning för den, som någon gång i framtiden kan komma att skriva detta särskilda utskotts äreminne.

Det är visst — tror jag — den 19:de riksdagen jag bevisar. Men maken till värdslöshet eller slarf från ett utskotts sida har jag ännu aldrig någonsin sett, ej hellert hört talas om eller läst i bok om. I denna andra punkt har utskottet nemligen icke ens vårdat sig om att omtala, huru kamrarnes skiljaktiga beslut utfallit rörande utskottets här omförmälda sammanjemkningsförslag. Jag vill tillägga, att utskottet i denna punkt blott bort uttrycka sig hypotetiskt. Utskottet borde hafva sagt: under förutsättning att utskottets i första punkten uttalade åsigt, att frågan om löneregleringen icke kan blifva föremål för gemensam votering af båda kamrarne, godkännes, har, då Första Kammaren för införandet af till statsverket ingående terminsafgifter uppställt såsom vilkor att den af utskottet föreslagna löneregleringen för ifrågavarande lärare fastställes, frågan om dylika afgifters införande förfallit. Hade båda kamrarne gått in på en gemensam votering, så hade naturligtvis resultatet äfven i denna punkt blifvit ett annat. Ty det är alldeles säkert, att hvad vi hafva gjort beträffande det i 2:dra punkten omtalade sammanjemkningsförslaget, det är ingenting annat än att vi hafva förkastat *det* förslaget. Men dermed är ingalunda sagdt, att hvarje sammanjemkningsförslag, som kunde komma i fråga, skulle blifva förkastadt, under hvilka omständigheter som helst.

Herr Lyttkens: I det läge, hvori denna fråga nu kommit, torde det icke vara skäl att kosta på den något vidare besvär hvarken i det ena eller andra afseendet. Det är dock att beklaga att denna fråga, som är vida viktigare än många andra af dem, som vid denna riksdag behandlats, ja kanske den allra viktigaste af dem alla, och som dock hade så god utsigt till en lycklig utgång, rönt det öde, som nu kommit den till del. Men på samma gång jag beklagar detta, vill jag uttala den förhoppningen, att denna fråga snart måtte erhålla en lyckligare lösning än nu varit fallet, att vi från regeringen snart hafva att förvänta ett nytt förslag, icke endast utgående på att skaffa lärarne bättre aflöning utan äfven på att verkligen reformera vårt undervisningsväsen, så att vi komma ifrån det fäderneärfda systemet, att skolan endast och hufvudsakligast skall lemna prest- och embetsmannabildning; att vi sålunda få en reform, som afser att ordna skolan för den medborgerliga bildningen, så att ynglingen, då

han utgår från skolan, måtte hafva någon kunskap för lifvet och icke blott för examen, och hvarigenom det nu rådande mångläseriet och månggloseriet måtte försvinna, så att skolan blir ett uttryck för sträfvandet efter verklig bildning för lifvet, samt att ynglingarne må komma att utgå från skolan efter avslutad kurs vid 15 å 16 års ålder och ej såsom nu sitta på skolbänkarne vid en ålder, då de redan böra vara ute i lifvet och arbeta på att grundlägga sin framtida verksamhet; att, om latin ännu en tid skall vara ett ämne för skolan, dessa latinskolors antal då måtte förminska, så att de blifva högst 4 å 5 för hela landet, och att då till dem måtte förläggas de förberedande examina. som nu afläggas vid akademierna, samt att de många högre allmänna läroverken måtte förvandlas till skolor, der allmän medborgerlig bildning meddelas utan latin och der kurserna avslutas med ynglingarnes 15 å 16 års ålder.

Det är endast dessa förhoppningar jag vid detta tillfälle velat uttala.

Vidare yttrades ej. Punkten lades till handlingarna.

Punkterna 3 och 4.

Lades till handlingarna.

Punkten 5.

I *mom. a)* hemställde utskottet, att Riksdagen, Första Kamraren med frånträdande af sitt i fråga om punkten 26:o af utskottets utlåtande n:o 1 fattade beslut beträffande aflöningen för lärarne vid åtskilliga till indragning föreslagna pedagogier, i hvad detta beslut skilde sig från utskottets nu gjorda hemställan, måtte besluta, att ordinarie anslaget i kontant till pedagogier och folkskolor må nedsättas med kronor 38,130, eller till kronor 24,417, samt att aflöningen till de lärare, som qvarstå på de till indragning beslutade pedagogiernas stat, må utgå af anslaget till de allmänna läroverken.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, yttrade

Herr Lundberg: Då Kongl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser med afseende på de allmänna läroverken och pedagogierna enligt dess ordalag afsett nya anslag endast för betäckande af kostnaderna för den nya normalstaten, som icke af Riksdagen bifallits, och särskildt förslaget om indragning af anslag till pedagogier uttryckligen gjorts »under förutsättning deraf att *samtliga* pedagogier, vid hvilka högre undervisning meddelades, indrogos eller ombildades», men denna förutsättning icke inträffat; samt Kongl. Maj:ts berörda propositioner åtföljts af

förslag till stat för år 1891 för ifrågavarande mindre, till indragning föreslagna läroverk, men Kongl. Maj:t deremot icke äskat något anslag för nya lärarebefattningar, bör enligt min åsigt utskottets förslag i denna punkt anses obehörigt och origtigt, helst Kongl. Maj:t ännu icke fattat definitivt beslut om indragning af något utaf nämnda läroverk; och får jag därför hemställa om punktens återförvisande till utskottet för förnyad behandling.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Mom. b).

Bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

§ 7.

Föredrogs och bifölls Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8 (i samlingen n:o 41), om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om handel med kokadt kaffe, té, chokolad och andra tillagade, icke spirituösa drycker.

§ 8.

Godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 53, till Konungen, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 12 middagen.

In fidem

A. E. J. Johansson.

Fredagen den 16 maj

kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes dervid kammarens förhandlingar af herr vice talmannen.

§ 1.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

Statsutskottets utlåtanden n:o 6 a, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under *femte* hufvudtiteln gjorda framställning angående *sjökrigsskolan*:

n:o 9 a, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag dels å ordinarie stat till »allmänna läroverken» och till »pedagogier och folkskolor», dels ock å extra stat till »allmänna läroverken och pedagogierna»; och

n:o 73, angående beräkningar af statsverkets ordinarie inkomster;

Bevillningsutskottets betänkande, n:o 15, angående beräkning af vissa bevillningar för år 1891;

Sammansatta banko- och lagutskottets memorial n:o 2, angående ersättning till sammansatta banko- och lagutskottets kansli;

Första särskilda utskottets memorial n:o 6, angående aflöning åt utskottets tjänstemän och vaktbetjening; samt

Första kammarens protokollsutdrag, n:o 249, innefattande delgifning af bemälda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande (n:o 13), angående skrifvelse till Konungen med begäran om framläggande af förslag till ändring i grufvestadgan i fråga om dispositionsrätten öfver mineralfyndigheter å viss kronojord m. m.

§ 2.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens nedannämnda skrivelser till Konungen:

n:o 75, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående nyte af mark emellan kronan och Örebro stad;

n:o 76, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsändring af jord från indragna militiebostället Bjuf n:o 3 i Malmöhus län; och

n:o 77, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anvisande af medel för inköp af jernvägen mellan Luleå och norska gränsen.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 7, s e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.

Lördagen den 17 maj

kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades det i kammarens sammanträde den 10 dennes förda protokoll.

§ 2.

Föredrogos, hvart efter annat, statsutskottets nedannämnda utlåtanden:

n:o 6 a, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte hufvudtiteln gjorda framställning angående sjökrigsskolan.

Utskottets hemställan bifölls.

n:o 9 a, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde hufvudtiteln gjorda framställningar angående anslag dels å ordinarie stat till »allmänna läroverken» och till »pedagogier och folkskolor», dels ock å extra stat till »allmänna läroverken och pedagogierna.»

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Bifölls.

och n:o 73, angående beräkningen af statsverkets ordinarie inkomster.

Punkten 1.

Bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

§ 3.

Efter föredragning vidare af bevillningsutskottets betänkande n:o 15, angående beräkning af vissa bevilningar för år 1891, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

§ 4.

Föredrogs och bifölls sammansatta banko- och lagutskottets memorial n:o 2, angående ersättning till utskottets kansli.

§ 5.

Likaledes bifölls särskilda utskottets för behandling af förslag angående ändrade bestämmelser med afseende på de allmänna läroverken och pedagogierna härefter föredragna memorial n:o 6, angående aflöning åt utskottets tjänstemän och vaktbetjening.

§ 6.

Slutligen föredrogs Första Kammarens protokollsutdrag, n:o 249, innefattande delgifning af bemälda kammares beslut öfver första punkten af dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 13, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Konungen med begäran om framläggande af förslag till ändring i grufvestadgan i fråga om dispositionsrätten öfver mineralfyndighet å kronojord m. m.

Enligt hvad af berörda protokollsutdrag inhemtades, hade Första Kammararen bifallit sitt tillfälliga utskotts hemställan, lydande denna hemställan sålunda:

»att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för nästkommande Riksdag framlägga förslag om sådan ändring i nu gällande grufvestadga, att malm och andra mineralfyndigheter, hvilka efter ändringens fastställande upptäckas å kronojord, som ej är under ständig besittningsrätt upplåten, må på för staten gagneligaste sätt kunna disponeras».

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Hedin: Som kammaren behagade finna, har visserligen Första Kammararen afslagit den senare och mest betänkligen delen af dess tillfälliga utskotts utlåtande, hvilket gick derpå ut,

att Riksdagen skulle ingå till Kongl. Maj:t med en formlig och uttrycklig anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes af egen magt och myndighet ingripa ändrande i en förordning, som tillkommit i följd af Kongl. Maj:ts och Riksdagens gemensamma beslut. Således är den värsta betänkligheten undanröjd.

Emellertid återstår den omständigheten, att detta förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om framläggande af ett förslag till ändring i en allmän lag af Första Kammaren hänvisats till förberedande behandling af ett tillfälligt utskott. Som herr talmannen behagar erinra sig, har Andra Kammaren vid sådana förhållanden flere gånger förut, utan att ingå i sakpröfning, direkt afslagit då föreliggande förslag, emedan de icke undergått grundlagsenlig behandling. — Mot ett sådant förfarande erinrar jag mig, att den ärade representanten från Upsala en gång framstälde den anmärkningen, att, ehuru han visserligen godkände Andra Kammarens förfaringsätt att, oberoende af den form en motionär gifvit sitt förslag om ändring i allmän lag, alltid remittera ett sådant förslag till lagutskottet, han dock, då medkammaren låtit frågan behandlas af tillfälligt utskott, ansåge, att det icke vore i sin ordning, att denna kammare satte sig till doms öfver ett sådant förfaringsätt.

Ehuru jag icke är öfvertygad om rigtigheten af denna hans mening, så erkänner jag dock villigt, att det var tänkvärda skäl, som sålunda af den ärade representanten från Upsala anfördes, och jag skall nu blott reservera min mening i saken utan att göra något yrkande deri.

Herr *Sven Nilsson* instämde med herr Hedin.

Herr E. G. Boström yttrade: Jag anhåller, att kammaren måtte biträda Första kammarens beslut.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad och efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition, beslöt kammaren biträda Första Kammarens i ämnet fattade beslut.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag, hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 11,31 f. m.

In fidem
A. E. J. Johansson.

Lördagen den 17 maj

kl. 8 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet, dervid herr vice talmannen ledde kammarens förhandlingar.

§ 1.

Till bordläggning anmälde:
statsutskottets memorial n:o 74, angående statsregleringen för år 1891; och
bankoutsiktets memorial n:o 18, med förslag till bestämmelser i bankoreglementet med anledning af Riksdagens beslut om inrättande af ett afdelningskontor af riksbanken i Hernösand.

§ 2.

Anmälde och godkändes följande förslag till Riksdagens skrivelser:

från *sammansatta banko- och lagutskottet*:

n:o 78, till Konungen, angående ändring af § 4 i lagen för rikets ständers bank;

från *bankoutsiktet*:

n:o 79, till Konungen, angående ändringar uti instruktionen för Riksdagens revisorer vid Riksbankens afdelningskontor i orterna;

n:o 80, till Konungen, med reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning; och

n:o 81, till fullmäktige i riksbanken, med öfverlemnande af bankoreglementet; samt

från *statsutskottet*:

n:o 82, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående uppförande af ett kasernetablissemant i Jemtland för en artilleridivision.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 8,6 e. m.

In fidem
A. E. J. Johansson.

Söndagen den 18 maj

kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 11 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogos och bordlades för andra gången:
statsutskottets memorial n:o 74; och
bankoutskottets memorial n:o 18.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,43 e. m.

In fidem
A. E. J. Johansson.

Måndagen den 19 maj

kl. 11 f. m.

I anseende till förfall för sekreteraren fördes, på anmodan af herr talmannen, protokollet vid detta sammanträde af under-tecknad.

§ 1.

Justerades det i kammarens sammanträde den 12 dennes förda protokoll.

§ 2.

Efter föredragning af statsutskottets memorial n:o 74, angående statsregleringen för år 1891, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

§ 3.

Likaledes bifölls bankoutskottets härefter föredragna memorial n:o 18, med förslag till bestämmelser i bankoreglementet med anledning af Riksdagens beslut om inrättande af ett afdelningskontor i riksbanken i Hernösand m. m.

§ 4.

Anmälades och godkändes följande förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nemligen:

från *statsutskottet*:

n:o 55, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sju hufvudtitel, innefattande anslagen till kongl. civildepartementet; och

n:o 58, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel; samt

från *bevillningsutskottet*:

n:o 89, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående förändrade bestämmelser i fråga om denaturering af bränvin.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 11,23 f. m.

In fidem
l. s.
Herman Grape.

Måndagen den 19 maj

kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes dervid kammarens förhandlingar af herr vice talmannen.

§ 1.

Till bordläggning anmäldes:
statsutskottets memorial n:o 75, med förslag till de återstående stadgandena i det nya reglementet för riksgäldskontoret; och
bevillningsutskottets betänkande n:o 16, med förslag till den af Riksdagen fastställda bevillningssummans utgörande.

§ 3.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag
dels till Riksdagens skrivelser till Konungen:
n:o 83, angående inskränkning i den rätt till försäljning af maltdrycker, som tillkommer tillverkare af sådana drycker;
n:o 84, angående utsträckning till samtliga lappområden i riket af gällande förbud mot införsel af spirituosa i lappmarkerna; samt
n:o 85, angående inskränkning af skyldigheten att förrätta syner å indelta arméns torp; och
dels till paragrafer i riksdagsbeslutet:
n:o 24, angående hvilande grundlagsändringsförslag;
n:o 25, angående ändrad lydelse af 15 kap. 1 § rättegångsbalken;
n:o 26, angående ifrågasatta ändringar i 50, 70, 72, 98 och 109 §§ regeringsformen samt 32, 65, 68, 71, och 73 §§ riksdagsordningen;
n:o 27, angående stämpelafgiften;
n:o 28, angående villkoren för försäljning af bränvin;
n:o 29 angående tullbevillningen;

n:o 30, i fråga om väckt förslag till förordning angående försäkring för olycksfall i arbetet; samt
n:o 31, angående begärdt anslag till en riksförsäkringsanstalt.

§ 4.

Efter föredragning vidare af särskilda utskottets n:o 1 förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 88, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition n:o 17 angående ändrade bestämmelser med afseende på de allmänna läroverken och pedagogierna, begärdes ordet af

Herr Hedin, som yttrade: Det kan ju icke vara den allra ringaste tvekan derom, att Kongl. Maj:t begärt pensioneringen för lärarne vid de allmänna läroverken endast under förutsättning att en ny lönereglering för dessa lärare blefve genomförd. Utom det att detta ligger i sakens natur, kan man se det af den kongl. propositionen, dels af motiveringen, deri frågorna om terminsavgifterna, löneregleringen, pensionsregleringen och lönetursberäkningen äro behandlade såsom ett sammanhängande helt, och dels af den kongl. propositionen sjelf, der pensionsregleringen är uttryckligen satt i beroende deraf, att ny lönestat blifver antagen. Pensionsregleringen skulle, nemligen gälla för dem, som inginge på den nya lönestaten eller hädanefter blefve utnämnda. När nu förhållandet är, att ny lönestat icke blifvit antagen, så kan jag icke se annat än att Riksdagens visserligen formelt fattade beslut angående pensionsregleringen har förfallit i och med det att sjelfva förutsättningen förfallit. Utskottet borde därför enligt mitt förmenande hafva inkommit till kamrarne med hemställan, att deras beslut rörande pensionsregleringen måtte anses hafva förfallit i samma ögonblick som förutsättningen icke vidare existerar.

Då emellertid så icke skett och då skrifvelseförslaget, redan lärt vara godkänt af Första Kammaren, hvadan en återremiss icke tjenar till någonting, återstår för mig ingenting annat än att uttala den förhoppningen, att Kongl. Maj:t skall vara klokare än det särskilda utskottets majoritet.

Vidare anförde:

Herr Danielson: Äfven jag vill hoppas att Kongl. Maj:t icke kommer att utfärda någon författning i det syfte denna punkt afser. Och jag vill också tro, att, oaktadt denna skrifvelse nu skall afgå, frågan om pensionsregleringen för lärarne vid de allmänna läroverken kommer att få bero, till dess läroverksfrågan i sin helhet blifver löst. Det ligger i sakens natur, att pensions-

regleringsfrågan och lönerregleringsfrågan stå i det närmaste sammanhang med hvarandra. Om därför resultatet af hela läroverksfrågans behandling vid denna riksdag skulle blifva endast det, att pensionerna till lärarne komme att höjas, så skulle detta innebära en mycket skarp motsägelse mot förslaget i dess helhet.

I likhet med den föregående talaren vill därför äfven jag uttala den förhoppningen, att, oaktadt denna skrifvelse afgår, Kongl. Maj:t måtte anse äfven pensionsfrågan för denna gång förfallit.

Häruti instämde herrar *Petersson* i Runtorp, *Odell*, *Bäckgren* och *Bromée*.

Herr Bergman anförde: Jag skall blott be att få nämna, att denna fråga inom utskottet varit föremål för rätt mycken behandling. Men för utskottet har frågan ställt sig först och främst så, att, då Första Kammaren fattat beslut och Andra Kammarerna fattat beslut samt dessa båda beslut äro med hvarandra fullkomligt öfverensstämmande, detta af båda kamrarna fattade beslut är Riksdagens beslut och det *vare* Riksdagens beslut. Utskottet har således på grund deraf icke ansett sig hafva någon slags rättighet att komma in med förslag till kamrarna om upphäfvande af det beslut, som båda kamrarna fattat. Detta är det ena. För det andra har utskottet också ansett, att det knappast vore nödigt att så göra. Ty, såsom här redan påpekats både af den förste och andre talaren, stå här löne- och pensionsfrågorna i så nära sammanhang med hvarandra, att, då lönefrågan fallit, pensionsfrågan också måste anses hafva förfallit. Det står visserligen kvar såsom Riksdagens beslut, att hvarje ordinarie lärare eger rättighet att afgå med hela lönen i pension; men lönen, som afses på detta ställe och lönen, sådan den nu i verkligheten ter sig, äro två olika saker, ty här står lönen vid sidan af tjänstgöringspenningar, men lönen, sådan den nu tages enligt gällande författningar är hela det belopp, som utbetalas till hvarje lärare särskildt. Således hafva vi på detta sätt lön i två olika bemärkelser, och i den bemärkelse, hvori den står i det förslag, som blifvit af kammaren antaget, är det lönen såsom utgörande en del af det belopp, som utbetalas till en lärare. Lönen åter för lärarne, såsom den i allmänhet måste tagas, är hela det belopp, som till dem utbetalas. Jag tager därför för gifvet, att man icke behöfver hysa den ringaste fruktan för att Kongl. Maj:t skulle uppfatta detta beslut såsom gällande de löner, som nu utgå till lärarne.

Det var blott detta jag ville säga.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt efter af herr vice talmannen i sådant afseende gifven proposition, blef det ifrågavarande skrifvelseförslaget af kammaren godkänt.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 7,17 e. m.

In fidem
A. E. J. Johansson.

Tisdagen den 20 Maj

kl. 11 f. m.

Efter förordnande af herr talmannen och i anseende till förfall för sekreteraren fördes protokollet vid detta sammanträde af undertecknad.

§ 1.

Justerades protokollet för den 13 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogs och bifölls statsutskottets memorial n:o 75, med förslag till de återstående stadgandena i det nya reglementet för riksgäldskontoret.

§ 3.

Efter föredragning vidare af bevillningsutskottets betänkande n:o 16, med förslag till den af Riksdagen fastställda bevillningssummans utgörande, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda betänkande hemställt.

§ 4.

Anmälades och godkändes nedannämnda förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nemligen:

från *statsutskottet*:

n:o 54, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel;

n:o 56, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till kongl. finansdepartementet;

n:o 57, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till kongl. ecklesiastikdepartementet; samt

n:o 86, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ordnande af den allmänna och enskilda helso- och sjukvården i riket; samt

från *sammansatta stats- och lagutskottet*:

n:o 87, i anledning af Kongl. Maj:ts i propositionen n:o 8 framställda förslag till lag angående skyldighet att anskaffa och undersöka bostad eller lemna hyresersättning åt provinsialläkare.

§ 5.

Justerades två protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 11,16 f. m.

In fidem

l. s.

Herman Grape.

Tisdagen den 20 maj

kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr vice talmannen, som ledde kammarens förhandlingar, anmälde till bordläggning statsutskottets nedannämnda memorial:

n:o 76, angående öfverlemnande till Kongl. Maj:t af det nya reglementet för riksgäldskontoret; och
n:o 77, angående den nya riksstaten.

§ 2.

Anmälades och godkändes följande förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen, nemligen:

från *bevillningsutskottet*:

n:o 91, angående bevillning af fast egendom samt af inkomst; samt

från *statsutskottet*:

n:o 92, angående beräkning af statsverkets inkomster; och
n:o 93, angående statsregleringen för år 1891 och sättet för anvisande af vissa anslagsbelopp.

§ 3.

Anmälades och godkändes Riksdagens kanslis förslag
dels till Riksdagens skrifvelse, n:o 90, till Konungen, angående ändring i grufvestadgan i fråga om dispositionsrätten öfver mineralfyndigheter å viss kronojord, och
dels till paragrafer i riksdagsbeslutet:

n:o 32, i fråga om tillägg till förordningen angående sparbanker den 1 oktober 1875;

- n:o 33, angående ändrade bestämmelser rörande ekonomisk besigtning å kronojord;
- n:o 34, angående ändring i vissa delar af strafflagen och af strafflagen för krigsmagten den 7 oktober 1881;
- n:o 35, angående ändring i gällande stadganden om fängelsestraffs verkställande;
- n:o 36, angående förmånsrätt för arbetares fordran å ogulden arbetslön;
- n:o 37, i fråga om förklaring af 17 kap. 6 § handelsbalken angående företrädesrätt till betalning för tionde;
- n:o 38, i fråga om förnyade förordningar angående Sveriges allmänna hypoteksbank och angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända;
- n:o 39, i fråga om tillägg till förordningen angående en postsparbank för riket den 22 juni 1883;
- n:o 40, angående ändring af § 4 i lagen för rikets ständers bank;
- n:o 41, angående ändringar uti instruktionen för Riksdagens revisorer vid riksbankens afdelningskontor i orterna;
- n:o 42, angående reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning;
- n:o 43, angående disposition af besparingarna å hufvudtitlarne;
- n:o 44, angående beräkningen af riksgäldskontorets utgifter och inkomster; samt
- n:o 45, angående statsregleringen.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 7,8 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.

Onsdagen den 21 majkl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades kammarens protokoll för den 14 i denna månad

§ 2.

Föredrogos, hvart för sig, och biföllos statsutskottets nedan-
nämnda memorial:

n:o 76, angående öfverlemnande till Kongl. Maj:t af det
nya reglementet för riksgäldskontoret; och
n:o 77, angående den nya riksstaten.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående kammarens i nästföre-
stående § omförmälda beslut.

§ 4.

Ordet begärdes af

herr Ljungman, som yttrade: Då detta antagligen torde
vara det sista plenum, vi hafva vid denna riksdag, så anser jag
mig böra fästa uppmärksamheten på, att ett ärende ännu föreligger
afgjordt. Till konstitutionsutskottet har remitterats, bland
annat hr Hans Anderssons motion om ändring i 6, 13 och 16 §§
riksdagsordningen. Utskottet har i ett äldre utlåtande visser-
ligen tillkännagifvit, att utskottet skulle inkomma med särskildt
utlåtande äfven öfver herr Anderssons motion, i hvad den afser
den sistnämnda paragrafen; men detta har icke skett, ett för-
hållande så mycket beklagligare, som ju en ändring i 16 § riks-
dagsordningen måste anses som en nödvändig följd af den än-
dring af 6 och 13 §§, hvarom förslag af båda kamrarne anta-

gits att hvila till afgörande vid nästa riksdag. Jag har ansett mig böra fästa uppmärksamheten på detta förhållande.

Vidare anförde

Herr Hedin: Äfven jag hade väntat mig, att vi ändå till sist skulle få ett utlåtande i enlighet med konstitutionsutskottets löfte och i enlighet med dess pligt att, äfven oafsedt hvarje löfte, afgifva utlåtande i den fråga herr Ljungman påpekade. Jag vill erinra, att konstitutionsutskottet icke kan af öfversträngande arbete hafva varit hindradt att fullgöra denna skyldighet. Dess arbetsprodukt, i sidor räknadt, torde uppgå till omkring 120, af hvilka en ganska stor del är aftryck af grundlagsparagrafer. Jag ber herr talmannen erinra sig den stränga förkastelsesdom, som 1890 års konstitutionsutskott fält öfver de tillfälliga utskotten. Det finnes dock i år intet tillfälligt utskott, som gjort sig skyldigt till en sådan försummelse som konstitutionsutskottet.

Herr Rydin: Denna fråga har visserligen varit före i konstitutionsutskottet, men utskottet ansåg sig icke hafva skäl att inkomma till Riksdagen med utlåtande i saken.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad.

§ 5.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 94, angående upprättadt nytt reglemente för riksgäldskontoret; och

n:o 95, med ny riksstat.

§ 6.

Godkändes Riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

n:is 46 och 47, angående statsregleringen;

n:o 48, angående åtskilliga på grund af § 89 regeringsformen väckta frågor;

n:o 49, angående kreditivsummorna;

n:o 50, angående inköp af jernvägen mellan Luleå och gränsen mot Norge;

n:o 51, angående ny aflöningsstat för provinsialläkare;

n:o 52, i fråga om väckt förslag till lag angående skyldighet att anskaffa och underhålla bostad eller lemna hyresersättning åt provinsialläkare;

n:o 53, angående föreslagna ändringar i gällande bestämmelser i fråga om allmänna läroverken och pedagogierna;

n:o 54, angående förändrade bestämmelser i fråga om denaturering af brännvin; och

n:o 55, angående bevillning af fast egendom samt af inkomst.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,48 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.

Torsdagen den 22 maj

kl. 1/2 11 f. m.

§ 1.

Justerades det i kammarens sammanträde den 15 innevarande maj förda protokoll.

§ 2.

På hemställan af hr vice talmannen beslöt kammaren att åt representanterna för Stockholms stad samt de öfrige af kammarens ledamöter, som efter riksdagens afslutande befunno sig kvar i hufvudstaden, uppdraga justeringen af de kammarens protokoll, som ännu icke hunnit att justeras.

§ 3.

Kammarens ledamöter, som af Kongl. Maj:t blifvit kallade att denna dag, efter bevidad gudstjenst i Storkyrkan, infinna sig å rikssalen, der riksdagen komme att afslutas, afgingo nu till nämnda kyrka för att åhöra riksdagspredikan. Efter gudstjenstens slut begåfvo sig kammarens ledamöter till rikssalen, hvarest, sedan kamrarnes undersåtliga vördnad och välönskningar blifvit inför konungatronen af herrar talmän framförda, samt chefen för Kongl. civildepartementet uppläst riksdagsbeslutet, hans excellens herr statsministern, som dertill erhållit Kongl. Maj:ts förordnande, förklarade Riksdagen vara afslutad.

Sedan derefter herr talmannen och kammarens ledamöter återkommit till kammarens samlingsrum, tog talmannen afsked af kammarens ledamöter med följande ord:

Mine herrar af Andra Kammaren! Valperiodens sista riksdag är nu afslutad. Det återstår oss endast att säga hvarandra ett sista farväl, ett farväl, som kanske för mer än en af oss, och helt visst för mig, innebär ett afsked för alltid.

Skilsmessans smärta skall dock mildras genom medvetandet af, att det gemensamma målet för allas våra sträfvanden, om ock på skilda vägar, varit fosterlandets väl, och hoppet, att de vänskapsband, vi under våra gemensamma arbeten fått knyta, allt framgent skola förena oss.

För mig blifva minnena från denna riksdagsperiod, liksom från så många föregående, oförgätliga genom den välvilja och det förtroende, som derunder allt jemt kommit mig till del, och med en vördsam förhoppning att allt framgent få vara innesluten i eder vänliga hågkomst, sammanfattar jag nu allas våra bästa önskningsar i detta afskedets ögonblick i ett varmt och från hjertat gående: Gud bevarare konung och fädernesland!»

Härpå svarade herr Liss Olof Larsson:

Herr grosshandlare! Det är mången gång Ni tillförene har talat i Andra Kammaren och sagt densamma farväll! men det har alltid varit förenadt med den vissa förhoppning hos oss att få återse Er på talmansstolen i Andra Kammaren, der Ni uppfyllt edra pligter på ett sätt, sådant att Ni aldrig skall öfverträffas af någon efterträdare. Nu ha vi nyss fått höra hvad ryktet har förmält, ett rykte som vi trott skulle vara af beskaffenhet att vi ännu skulle få hysa den förhoppning att se Er på talmansstolen. Ty visst är, att, huru få eller många som återkomma af de äldre riksdagsmännen och hur många nya som komma, och huru olika åsigtorna bland dem kunna vara, i *ett* skola dock åsigtorna icke vara delade, och det är i önskan att få återse Er på talmansstolen. Oss återstår nu att hoppas, att de skäl som föranledt Er att uttala en sådan tanke som att icke vidare komma i Andra Kammaren, att dessa skäl måtte under hvilka förhållanden som helst kunna gestalta sig så, att Ni, herr grosshandlare, åter skall kunna mottaga ett uppdrag till ledamot i Andra Kammaren, der talmansplatsen, som vi antaga, då också är gifven. Men huru som helst, ett är dock visst, och jag är dervid öfvertygad om att jag talar icke allenast å de närvarande kamraternas vägnar utan också på de frånvarandes, då jag ber att på allas deras vägnar få till Er hembära vårt upprigtigaste tack och vår vördnad för Eder, att, skulle vi icke mötas vidare i kammaren, våra bästa välönskningsar dock skola städse följa Er på edra återstående dagar. Vi, som hafva haft den äran att sitta under Ert talmansskap under så många år skola — såväl de, som återkomma, som äfven de, som stanna i hemmet för att der tillbringa sina återstående dagar — minnas dessa år såsom det bästa af den tid, vi tillbragt här i Stockholm, och alltid skola våra välönskningsar och vår vördnad följa Er. Särskildt ber jag, som under fem riksdagar fått intaga den hedrande platsen vid Er sida, att få hembära Er mitt särskilda tack. Och

med tillönskan af Guds välsignelse öfver Er och Er familj anhåller kammaren att fortfarande få vara innesluten i Er vänliga hågkomst.»

Herr talmannen och kammarens ledamöter utbytte härefter afskedshelsningar och åtskildes.

In fidem
A. E. J. Johansson.

Torsdagen den 29 maj

kl. 1 e. m.

Sedan Andra Kammaren, på sätt dess protokoll för den 22 innevarande månad närmare utvisar, beslutat att åt representanterna för Stockholms stad samt öfrige af kammarens ledamöter, som efter Riksdagens afslutande befunne sig qvar i hufvudstaden, uppdraga justeringen af de kammarens protokoll, som vid Riksdagens afslutande ännu funnes ojusterade, så hade tillkännagifvande om, att nämnda justering komme att denna dag kl. 1 e. m. försiggå i kammarens kanslirum, blifvit infördt i de dagliga tidningarne; och tillstädeskommo nu å utsatt tid följande kammarens ledamöter:

Herrar Gumælius, Widström, Lund, Höglund, Hedin, Åkerlund och Ljungman.

Protokoller för den 16, 17, 18, 19, 20, 21 och 22 innevarande månad upplästes och blefvo af tillstädesvarande herrar ledamöter godkända; hvarefter sammanträdet upplästes.

In fidem,
A. E. J. Johansson.